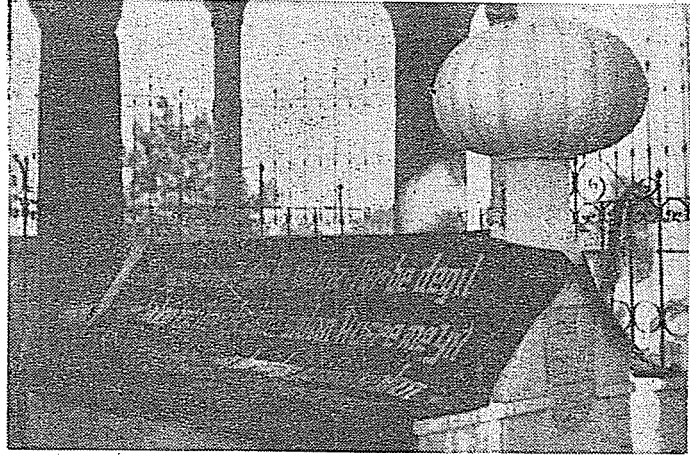

Biyografi

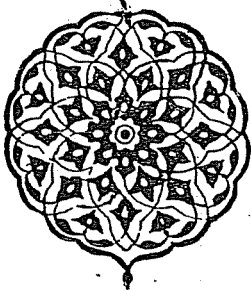
HASAN ÖZÖNDER
(Konya İmam - Hatip
Okulu Meslek Dersleri
Öğretmeni)

Nasreddin Hoca'nın türbesinin içi

NASREDDİN HOCA

(Hâce - Nâsiruddin)

Bir takım şahsi menfaatler için yapılan harp-ler, darplar, ihtilâller, inkılaplar, bojkotlar, anar-şiler, işga'ler, yirminci asrın son aylarını yaşı-yan ihtiyar dünyamızın insanlarını, ruhen iz'ac et-mektedir.

Sadece maddeye uzanan yollar, sûrete açılan kollar, yalnız maddeye çıkan merdivenler, tek he-def olarak maddî refahı gözliyen fikirler, gaye ola-rak sadece ve sadece maddî menfaati izliyen gö-rüşler, bütün bunlar, insan oğlunu günümüzde, her devirden daha az yapıcı, her zamankinden daha az enerjik, her asırdan daha az faal bir ruh hâli yaşamaya mecbur et-mektedir.

Zavalhı insan oğlu; mutluluk için çareyi yine maddede ara-makta, ısrırapları için teselliye yine maddenin, sahte çizgilerle meydana gelen, yapmacık tebessümlerle süslenmiş soğuk çeh-resinde bulmaya çalışmaktadır. Bu haliyle, devayı maddede aradıkça da, devasızlığa tapulanmaktadır.

Şu birkaç satırla özetlemeye çalıştığımız insanlığın ruh-âlemini, dertlerden sıkıntılardan, yıkıntılardan kurtaracak

ve koruyacak olan ilim ve irfan sahibi mânâ erleri, tarihî usulleri yanında, asrımızın icaplarını da göz önünde bulundurarak, bulacakları yeni usullerle, yeneden bir ruh mimarlığına başlamakla mükelleftirler; hem de gün geçirmeden...

Taviz vermeden ve fakat, kolaylaştırarak, müjdeliyerek; zararlı ve rûha aykırı bit'at ve hurafeden arınmış bir usulle, zavallı, dertli, başıboş, bi-ilâç insanlığa, islâm'ın âb-ı hayat olan ruhunu anlatmak, tanıtmak, aşlamak. İşte, aranan, beklenen metod budur.

İnsafsız maddenin ezici dişlileri arasında her gün biraz daha ezilen, çığnayan dertli ruhlara devâ olacak yolu; dümeni kırılmış, rotası kaybolmuş bir yelkenli gibi, madde deryasının insafsız dalgaları arasında çalkalanıp duran insan ruhuna, selâmet sahilini gösterecek deniz fenerleri neredesiniz?

* * *

Dertli gönüllere devâ, hasta sadırlara şifâ olup, gülmeyi, neş'eyi, huzuru unutan çehrelere tebessüm aşılaman, gerçek metod sahibi, mizamıyla insana hayat görüşünü sunmuş ve hâlâ da sunmakta olan ruhiyatçılarımızdan birisi de, Nasreddin Hoca'dır.

Nasreddin Hoca'nın fıkralarını, sonradan sokulmuş, uydurma olanlarından temizleyerek gözden geçiriniz, hepsinde ilmi, edebî, ahlâkî bir ders, bir hikmet, bütün açıklığı ve berraklığıyla önümüze seriliverecektir.

O yaralı gönüllere gerçek şifayı, kurtuluş yolunu, hayat mücadelesini, iman aşkı, samimiyeti, çalışkanlığı, tevekkülü ve daha birçok başarı unsurlarını, mizah tülleri ardında penbeleştirerek anlatmış, öğretmiş ve eğitmiş gerçek bir muallimdir.

Nasreddin Hoca, görüş düşünüş ve inanışını, mizah uslubuyla, insanlara aşılıyan gerçek bir dâvâ adamıdır.

Nasredin Hoca'ya, hiçbir yakınlığı olmadığı halde, isnad edilen bazı fıkralar vardır. Onun gerçek fıkralarıyla, basit şaka dairesinin dar hududunu geçemiyen bu uydurmaları yanyana getirecek olursanız, bütün tatsızlıkları, bütün yavanlıkları ortaya çıkarır.

Hocamızın, bütün bu uydurmalarından uzak ve bütün bunların üstünde kalan, fikir, ruh ve mânâ dolu fıkralarından fıskıran hayat derslerinden sadece biz değil, bütün dünya feyz almaktadır.

Meselâ, 1954 yılında Akşehir'de yapılan «Nasreddin Hoca Şenlikleri» müjâsebetiyle Akşehir'e kadar gelerek, şenlik dolayısıyla tertiplenen konferanslardan birinde (8 - Temmuz günü), Yugoslavya Üniversitesi Doçentlerinden Zulifka Raykoviç isimli bir bayan da, «Nasreddin Hoca» konulu bir konuşma yapmıştır.

Doçent, oldukça güzel Türkçesiyle yaptığı bu konuşmasına:

«Sayın bayanlar, baylar,

Size, Yugoslavya'dan derlediğim, Hocamıza ait hikâyelerden birkaçını nakdedeceğim.

Evet Hocamız diyorum: çünkü o, sadece sizin değil, bizim de, hattâ bütün cihanın Hocası'dır» diyerek, başlamıştı. Makedonya'dan derlediği, Nasreddin Hoca'ya ait beş tane fıkrayı anlatmak ve bizim huzurumuzda ona, (Hocamız) demek için ta Belgrad'dan kalkıp gelen Doçent, Hocamıza olan hayranlığını anlata anlata bitirememiş ve nihayet, Akşehir'e de işaretle:

«Bir ak şehirden, bir Akşehir'e geldim; zira, (Belgrad) da, kelime olarak, (ak şehir) mânâsına gelir» diyerek sözlerine son vermişti.

Bizim, mazisi 650 yıla dayanan bir (Karagöz - Hacivat)'ımız var. Yunanlılar buna da sahip çıkarak, kendilerine malettiler; Karagöz ve Hacivat'ın kendilerine has bir oyun tarzı olduğunu, bütün dünyaya yaymaya çalışmaktadırlar. Tabii bunda, Yunanlılara değil, kendi ilgisizliğimize, kendi nemelâzumcılığımıza kızmalıyız. Biz bıraktıkça, başkaları alacak; biz saptıkça, başkaları tophıyacak; biz değer verip sahip çıkmadıkça, başkaları değer verip sahip çıkacaktır...

Ashında, (Karagöz - Hacivat), fikir tarihimizde, baş başına bir ekoldür. Yönetmeliği, sınıfı, öğretmeni, öğrencisi, laboratuvarı, eğitim ve öğretim sahası eserleri, olan, mükemmel, başarılı, hizmet etmiş, bir ekoldür. Ne var ki, ihmal etmişiz, terketmişiz, dirsek çevirmişiz. Neticede, boş kalan sahasını, benliğimizle, örf ve âdetlerimizle kaynaştırıp, yoğuramadığımız şeyler işgal etmiş. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, bir de, yıllardan beri bunlara göz ve

gönül veren evlâtlarımızın örf ve âdetlerimize neden uymayıp, karşı geldikleri hususunda, kafa kafaya verip oturumlar tertiplemiş, dert yanmışız ve hâlâ da yanmaktayız.

Nasreddin Hocamız da öyle.. Onu da, aynı nısyân, aynı ilgisizlik, aynı nemelâzımcılıkla ihmâl etmişiz. Şükürler olsun ki, Akşehir'in sadık, vefakâr evlâtları Hocamıza sahip çıktılar da, umûmi efkârı uyandırabildiler. Tabii ki, tam değil, tabii ki, kusursuz değil; ne varki, bu bir adımdır. Bu ilk adımdır. Zamanla tamamlanacak, zamanla aziz hocamızın ruhuna lâayık bir hâl olacak.

Edebiyat ve Mizah Tarihimizde, bizim bir; «Nasreddin Hoca Ekolümüz» de vardır. Hikâyeleriyle fikir harcımıza, kültür hamurumuza ilâve ve etkilerde bulunmuştur. Nasreddin Hoca, şahlanan Türk zevkinin müşahhas temsilcisi, nükte ikliminin tek hükümdarıdır. Çünkü mizah, ilgili zekâ oyunu ile karışık edebî bir beyandır. Ma'rifeti, felsefesi, cevheri, özü, ibreti, hikmeti olmayan bir mizah, âmiyane bir alay hududunu aşamaz.

Bütün bu özelliklerle mücehhez Nasreddin Hocamız, kahır, keder ve gam yükleriyle beli bükülmüş, omuzları çökmüş, karabahtı yüzünden saçları ağarmışlara neşe, sevinç ve huzûr bahşeden bir hayat kaynağı olmuştur. Bundan dolayıdır ki, o, unutulmamıştır; bundan dolayıdır ki, o büyüktür; bundan dolayıdır ki o, bu gün de aramızdadır.

Fikir alanındaki yeri ve değeri her gün biraz daha anlaşılın Nasreddin Hocamız, 605 yılında (1208 - 1209), Sivrihisar'a bağlı Hortu köyünde doğmuştur. Babası, o köyün imamı olan Abdullah efendidir. Babasının vefatından sonra imamlık vazifesi kendisine kalan Hocamız, 635 yılında, vazifesini, Mehmed efendi isimli birisine bırakarak, Seyyid Mahmud-ı Hayrânî'e intisab etmek üzere Akşehir'e göçmüş, burada yerleşmiş ve burada vefat etmiştir. Mezar taşında 386 tarihi bulunmaktadır; mahallî rivayetlere göre bunu, tersine yani 683 olarak okumak gerekirmiş.

Türbesi 1908'de tamir edilirken, yerden, bu tarihi muhtevî eski bir taş da çıkmıştır. Bu tarih, Hocanın vefat tarihi olarak kabul edilmektedir (1).

İstanbul mezarlıklarında medfun torunları vardır. İlk İstanbul kadısı olan «Celâl-zâde Hızır Bey Çelebi», Osmanlı Tarihinin en meşhur ve en mümtaz âlimlerindedir. Sivri-hisarlı olup, Hocamızın sülâlesindedir (2).

Hocamızın ünü, hudutlarımızı aşarak, Avrupa'ya kadar yayılmıştır. Bundan dolayı, onun şahsiyetine, görüş ve düşüncülerine eğilen, üslûbuna hayran olan birçok ilim adamı vardır.

Yeri gelmişken, buraya, kısa bir Nasreddin Hoca Eibliyografyası'nı da koyuverelim:

Eski Harfli Kitaplar:

- 1 — Letâif-i Nasreddin Hoca. (1253/1836-1293/1876-1303/1886-1325/1910-1329/1914-1342/1926).
- 2 — Letâif-i Hoca Nasreddin Efendi. (Kahire 1256/1839).
- 3 — Letâif-i Hoca Nasreddin. (Kahire 1257/1840).
- 4 — Nasreddin Hoca Manzumeleri. (M. Fuat Köprülü, 1918).

Yeni Harfli Kitaplar:

- 5 — Letâif-i Nasreddin Hoca. (Veled Çelebi İzbudak, 1929).
- 6 — Nasreddin Hoca, Çocukluk ve Mektep Hayatı, (K. Ş. Orbay, 1930).
- 7 — Nasreddin Hoca, Gençlik ve Medrese Hayatı, (K. Ş. Orbay, 1930).
- 8 — Nasreddin Hoca, İhtiyarlık ve Kadılık Hayatı, (K. Ş. Orbay, 1931).
- 9 — Vie de Nasreddin Hodja, (K. Ş. Orbay).
- 10 — N. Khodjas Schwanke und Streiche. (Nuri Ali, 1932).
- 11 — Nasreddin Hoca ve Fıkraları, (M. Z. Korgunal, 1933, 1941).
- 12 — Nasreddin Hocanın Güzel, Küçük Fıkraları, (1937).
- 13 — Nasreddin Hoca'nın Hayatı ve Hikâyeleri, (Ziya Şakir Soko, 1939).
- 14 — Nasreddin Hoca, (M. Asaf, 1940).
- 15 — Nasreddin Hoca, Letâifesi Külliyyâtı, (Zaparta, 1943).

(1) — Nasreddin Hoca — Abdülbâki Gölpınarlı. Nasreddin Hoca Derneği Yayınları: 2. sf. 9.

(2) — İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi — İ. Hâmi Danışmend, C. I, Sf. 268.

- 16 — Nasreddin Hoca Fıkraları, (Çıkaran A. Cemal Erksan, 1947, 2. cilt).
 17 — Nasreddin Hoca Hikâyeleri 70 Manzum Hikâye, (Orhan Veli Kamık, 1949, 1953, 1954, 1957).
 18 — Manzum Nasreddin Fıkra ve Hikâyeleri, (Sami Ergun, 1950).
 19 — Nasreddin Hoca (Top: Ahmed Halit Yaşaroğlu, 1950).
 20 — Nasreddin Hoca, (Adnan Çakmakcıoğlu, 1951).
 21 — Nasreddin Hoca'nın nükte menşurundan ışıklar, (Kissadan hisse), hayatı, fıkraları üzerine fikri, felsefi bir inceleme, (A. Refik Gür, 1959).
 22 — Nasreddin Hoca Merhumun 220 fıkrası, (A. H. Yaşaroğlu, 1953).
 23 — Nasreddin Hoca, (Z. Ş. Soko, 1953).
 24 — Nasreddin Hoca, (Vasfi Mahir Kocatürk, 1954).
 25 — Dünyayı Güldüren Adam: Nasreddin Hoca - Bütün Fıkraları ile Hayatının Romanı (Top: Ragıp Şevki Yeşim, altı cilt).
 26 — Resimlerle Büyük Nasreddin Hoca, Tam Metinli Bütün Fıkraları, (Der: İhsan Manavoğlu, 1957)
 27 — Nasreddin Hoca Fıkraları, (Eflâatun Cem Güney, 1957, 1962).
 28 — Nasreddin Hoca, (Selected and ranslated by Mübin Manyasığ, 1957).
 2 — Nasreddin Hoca Merhumun 220 fıkrası, (A. H. Yaşaroğlu, 1953).
 Saim Onan, 1957).
 30 — Contes de H. Hodja, (Recontés par Rasim Gemici, 1958).
 31 — Nasreddin Hoca ve Hikâyeleri, (Der: Mehmet Ali Aksoy, 1958).
 32 — Nasreddin Hoca'dan Seçme Fıkralar, (Mahmut Yurter, 1958).
 33 — Nasreddin Hoca, (Abdülbaki Gölpınarlı, 1951) (3)

1892 yılında Paris'te M. Rene Basset tarafından hazırlanan (Les Fourberies de Si Djeh'a et Nasreddin Hodja) adlı 190 sahifelik eserle, M. Albert Wesslski'nin 1911 yılında Weimar'da yayınladığı (Der Hodscha Nasreddin) adlı iki büyük ciltlik eseri ve Amerikalı Alice Geer Kelsey'in (Once The Hodja, New-York-Totonto, 1952. S: XIII - 177) isimli meşhur eserini de, bu listeye ilâve etmeliyiz.

Hocamızın ünü, garpten başka ve daha fazlasıyla şarkta da yayılmıştır. Meselâ İran'da; İran'ın Fars eyâletinde yaşayan Kaşgayların arasında bile.

Yukarıda eserinin isminden bahsettiğimiz Alice Geer Kelsey, kocasının İrândaki Amerikan diplomatlığı sırasında, 1952 yılı yaz aylarında, Kaşgayların oturdukları memleketi ziyâret ederek, onlar hakkında geniş bilgi toplamıştır.

Şimdi, geliniz, Alice Geer Kelsey'in kaleminden Kaşgayların yaşayışlarına bir göz gezdirelim:

«Konar - göçer bir topluluk olan Kaşgaylar, tabiat ve hayvanlarla meşgulliyetle geçen yorucu günlerin akşamlarında, her aile, çadırları önünde toplanır, günlük ağır çalışmalarının yorgunluğunu, çadırları önünde yaktıkları bir ateş etrafında eğlenerek, geleneksel oyunlarını oynuyork, kendilerinin göç hikâyesini dinliyerek, giderirlerdi. Bu toplantılar çoğu zaman, Kaşgaylar'a ait hikâye ve âşiretin şifahî tarihini en iyi bilenin çadırı önünde olurdu. Sık sık anlatılan şeylerden biri de, Nasreddin Hoca hikâyeleri idi» (4).

Türkoloji Me'zunlarından Kıbrıslı Ekrem Ural Aratan'ın, Doğu Türkistan Türkçesi üzerinde bir tezi vardır: (Kaşgar Ağzından Derlemeler) adını taşıyan bu eserin metin bölümü, (S. 1 44), derlenen Doğu Türkistan hikâyelerini, ata sözlerini ve manzum parçaları içine almaktadır. 12 başlık altında 44 sahife tutan bu metinler arasında büyüklü, küçüklü on hikâye vardır. Bunların dördü Nesridin Ependi, yani Nasreddin Hoca hikâyesidir. Türk Kültürünün birliği ve bütünlüğü, siyasî ve coğrafi hudut tanımadığı, Türk Kültür kıymetlerinin dağ, dere, tepe, ülke aşarak bütün Türk âlemine müşterek bir miras olarak nasıl yayıldığı burada bir kere daha ortaya çıkmaktadır. Anadolu'nun Nasreddin Hocası, Azerbaycan'ın Molla Nesreddin'i, Doğu Türkistan'ın Nesridin Ependisi'dir. (5)

(3) — AKŞEHİR (Turizm rehberi) — Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı Yayını.

(4) — Türk Kültürü Mecmuası — Sayı: 59, Sf. 867.

(5) — Türk Kültürü Mecmuası — Sayı: 15, Sf. 50-51. (Doğu Türkistan Türkçesi Üzerine Bir Mezuniyet Tezi: M. Ergin.

Hocamız hakkında yurdumuzda da, bilhassa son zamanlarda yeni incelemelerle eserler meydana getirilmektedir. Hocamıza dair bu yeni eserlerin meydana gelişinde, her yıl 5 - 10 Temmuz günlerinde Akşehir'de yapılan (Nasreddin Hoca Şenikleri)'nin te'siri büyüktür. Bu münasebetle Akşehir'e davet edilen ilim adamları, şâirler, edipler, gazeteciler, turistler vasıtasıyla Nasreddin Hoca, her yıl yeniden ele alınmaktadır. Tertiplenen konferanslar, açık oturumlar, sergiler, ziyaretlerle, Nasreddin Hoca'nın görüş, düşünüş ve ifadesinin ışığı altında, cemiyetimizin türlü yönleri ve yaşayışı gözden geçirilmektedir.

Bu anma günleri münasebetiyle Hocamızın Türbesi'ni ziyaret edenlerin adeti daha da artmaktadır. Meselâ geçen yıl, onbir ay içerisinde Türbeyi, 22.089 kişi, 50'şer kuruş ödiyerek gezmiştir (6).

Hocamızın Türbesi, kendi adını taşıyan mezarlığın ortasındadır. Türbe'nin ilk şekli hakkında belirli bir bilgi yoksa da, bugün içte kalan 6 sütunun tuttuğu küçük bir kubbenin altındaki türbenin, Nasreddin Hoca'nın ölümü ile yaşıt olduğu muhakkaktır.

Rivayete göre altı sütunun aralarının boş olduğu, yalnız iki tanesinin arasında ibr kapı olduğu ve kapının da üzerinde kocaman bir kilit olduğu zannedilmektedir. Bunun da Hoca'nın mizacına uygun düştüğü için yapıldığına inanılmaktadır. Bu gün kapıdan bir eser kalmamakla beraber hâlen mevcut olan kilidin o devirden kaldığı tahmin edilmektedir.

Türbe bugünkü halini (H. 1323 - M. 1905) de Konya Valisi Faik Bey ve Akşehir Kaymakamı Şükrü Bey zamanında almıştır. Sandukanın baş tarafında bulunan ve 386 tarihini taşıyan kitabe sonradan konmuştur. Hakiki kitabesi maa-lesef kayıptır. Türbenin, birisi güneyinde, değeri güney-doğusunda bulunan 2 mezar taşı, sonraki tamirde saçak ve revak altına alınmış olup, Hoca ile bir ilgisi yoktur (7).

"Nasreddin Hoca'nın Türbesinin şekliindeki mana:

Yüksek bir ilim adamı olan NASREDDİN Hoca'nın türbesinin şekli de Besmelenin anahtar olması mânâsını açıklamakta ve düşüncemizi te'yit etmektedir. Nasreddin Hoca'nın Türbesinin etrafı, ufuklara kadar açık olduğu halde, bir kapısı, bir de kapısının üzerinde kocaman bir anahtar vardır. Kanaatımızca Hocanın ufuklara işaret eden türbesi, Allah'ın (Rahman) sıfatının eseri olan, kâinatın kesin kanunlarını temsil etmekte; kapısı, bu kâinat hazinesinin gizli sırlarını ifade etmektedir. Kapının üzerinde takılı olan o büyük anahtar da, Allah'ın (Rahim) sıfatının eseri olan ruhi olayları, yani akıl ve suuru ve akla doğru yolu gösteren Kur'an'ı temsil etmektedir.

Hocanın Türbesinin kapısı olmasına ve kapı üzerinde de kocaman bir anahtar asılı bulunmasına rağmen, etrafının açık ve duvarsız olmasının mânâsı, kâinatın duvarı demek olan ufuklara insanlığın dikkatini çekmektir. Hoca merhum etrafında duvarı bulunmayan türbeye, bir kapı yaptırmak ve bu kapıya büyük bir anahtar astırmakla, ziyaretçilere şu büyük hakikatı anlatmak istiyor: (Ey insanlar, şunu iyi biliniz ki, hakikat hazinesinin anahtarı, akla yol gösteren Besmele; kilidi Fatiha; kapısı Kur'an; duvarları ufuklar; bu hazinenin içindeki servet de, İlahî ve tabii kanunlardır.)

Gerçekten Kur'an, aklın kâinata uygulanma yollarını, yani Sırat-ı Müstakimi gösterir. Sırat-ı Mustakim bize, Tanrının bitmez tükenmez nimetleriyle dolup taşan hazinesinin kapısını açacak olan bu tılsımlı anahtarı nasıl kullanacağımızı açıklar. Bu büyük hazinede saklı olan maddî ve mânevî nimetler, bize her iki dünyanın saadetini ve huzurunu sağlar. İslâm Dini, asla tek cepheli bir din değildir. Eğer Kur'an'ın (itikada ve ibâdete) ait hükümleri iyice anlaşılır ve bu yolda yürümek imkânı sağlanırsa, saadetin sırrı çözülmüş olur (8).

Kendisinden: "Kahkahadan bir deha ki, asırları güldürdü ve edebiyatı güldürecek." diye bahsedilen Hocamıza'a, bütün Akşehir halkı, büyük bir sevgi, muhabbet ve samimiyetle bağlıdır.

Biz de bu yazımızla, aziz ruhuna fatihalar sunar; ölümsüz ruhuyla, kırışık ahımlara, çatılmış kaşlara, asılmış çehrelere, karamsar kalplere neş'e ve huzûr serpmesini dileriz. Allah'ın İltîf u keremi, üzerine olsun.

(6) — Yeni Konya Gazetesi, (5-X-1967).

(7) — AKŞEHİR — Basın Yayın ve Turizm Bakanlığı Turistik Rehberi.

(8) — Müsbet İlim Metoduyla Kur'an'ın Açıklanması — M. Nafiz Akınoğlu, 1965 - Ankara, C. I, Sf. 118.